

Prínos pre spoločnosť a architektúru v diele Inžiniera architekta Mariána Marcinku

Popri plnení tých všetkých každodenných povinností a starostí, ten náš život vlastne pozostáva zo šnôry rôznych ale aj takých milých drobných udalostí a spomienok ako zrníčok života na ktoré si človek s radosťou spomína. Ak má človek rád svoju profesiu a prácu, tak tie spomienky sa viažu aj na túto dôležitú časť života.

Dnes už málokto vie, že architekt Marián Marcinka navrhol u nás pre zariaďovanie základných a stredných škôl systém ľahkého premiestniteľného nábytku s nastaviteľnou výškou podľa veľkosti detí, ktorý nahradil dovtedy používané ťažké drevenné lavice v učebniach pospájané v radoch medzi sebou a upevňované do podlahy. Pre odkladanie učebných pomôcok v školských kabinetoch riešil vkusný skrinkový montisektor. Navrhol tiež výrobu nových širokých pásových a listových tabúľ zelenej farby, pohyblivých a výsuvných, všestranne použiteľných z hľadiska vyučovacieho procesu a optimálnych aj z hľadiska zdravotného. Tieto návrhy dosahovali dobrý funkčný a estetický štandard a svojim architektonickým ponímaním odpovedali názorom na školský nábytok vo svete. Pokusnou sériou tohoto nového nábytku sa zariadila Základná škola v Bratislave Prievoze, ktorú tiež navrhol architekt Marcinka a po overení od roku 1964 sa ním zariaďovali všetky školy vo vtedajšom Československu.

Prínosom riešenia budovy prievozskej školy bol spôsob rozčlenenia monobloku, ktorý sa v prevádzke ukázal racionálnou strednou cestou medzi zastaralým monoblokovým chodbovým systémom a moderným pavilónovým systémom škôl, vhodným skôr pre južné teplejšie krajiny. Významné bolo riešenie kmeňových učební so štvorcovým pôdorysom, bilaterálne osvetlených z dvoch protiľahlých strán pre zabezpečenie rozptýleného svetla bez kontrastného vrhania tieňov dôležitého i pre ľavorukých aj rôzne premeny nábytku, čo umožnilo tiež priestor aj prične dokonale prevetrávať nad hlavami detí. Skrátená dĺžka učební z bežne používaných deviatich metrov na 7,20 m umožnila aj lepšiu viditeľnosť, kontakt učiteľa s deťmi a detí s učiteľom a tabuľou a skvalitnila akustické pomery. Štvorcový pôdorys učební umožňoval rôzne premeny nábytku aj počas vyučovacej hodiny k rôznym vyučovacím úkonom. Systém riešenia dvojíc učební na každej schodišťovej podeste a pri viacerých schodištiach bol u nás tiež použitý po prvý krát. V porovnaní s tradičným prekonaným chodbovým systémom vytváral predpoklady lepšej skupinovej diferenciacie a izolácie detí podľa veku a ročníkov, tak dôležitej pre bránenie šírenia častých chorôb horných dýchacích ciest a prenášaní charakteristických vekových nákazlivých ochorení detí. Ktosi si raz zaťažkal „Kde sme tak už dnes mohli byť, keby sa všetky tieto veci boli uplatňovali v hromadnej výstavbe škôl“.

Architektonický koncept na Prievozskú školu v Bratislave bol jedným z tých pokusov urobiť niečo nové, inak a najmä lepšie ako bolo dovtedy bežné a zaužívané. Robiť niečo nové, inak ale horšie ako sa robí bežne, ako robili tí pred nami, akosi stráca profesionálny zmysel. Toto sa stalo aj pracovným krédom Mariána Marcinku v názoroch na architektúru. Po odovzdaní do prevádzky školy v Prievoze, vtedajší minister školstva a kultúry ČSR v Prahe Dr. František Kahuda poslal autorovi Ing. arch. Mariánovi Marcinkovi za návrh a starostlivosť počas realizácie ďakovný list s gratuláciou. Gratuloval aj celý rad ďalších verejných činiteľov. Škola sa stala predmetom ukážky pre domáce a zahraničné delegácie a odborné exkurzie.

Realizácia mala úspech v odborných kruhoch, v tlači i vo verejnosti. Bola poctená 1. cenou v celoštátnej prehliadke architektonických prác ČSR. Prestížny časopis Medzinárodnej únie architektov L'architecture d'aujourd'hui si ju vybral na publikovanie v tématickom čísle o školách.

Ďalšou významnou prácou architekta Marcinku bol návrh prvej skupiny študentských domovov pre vtedy novozriadenú Vysokú školu dopravnú v Žiline pod Bôrikom za plavárňou pri sídlisku Vlčince, známu ako vertikálne plné a sklenené zubkovité hmoty. Po preštudovaní literatúry všetkých dôležitejších a pozoruhodných študentských domovov v Československu a v zahraničí celý komplex riešil dvojlôžkovými izbami s predsieňkou pre vytvorenie slušného priestorového a prevádzkového štandardu v izbe pre prácu a denný život každého študenta. Spoločenský život študentov zasa riešil v skupine – študentskej rodine s jedenástimi izbami pre 22 študentov na každom podlaží, čo je počet, v ktorom sa mladí ľudia môžu poznať lepšie ako len povrchné. V spoločenských miestnostiach patricích celému študentskému domovu na spojených prízemíach neďaleko vrátnice vytvoril možnosť stretania študentov medzi sebou aj z rôznych fakúlt, prípadne aj s pedagógmi, kde sa mohol spoločenský život rozvíjať nerušene aj do neskorších večerných hodín. Študentské centrum a športoviská, kde hľadá študent rozptýlenie a spoločné záujmy s inými riešil samostatne v blízkosti ubytovacích blokov. Autor architekt Marcinka ani tu nechcel robiť chodbové kasárenské systémy prevádzky a dispozície, ktoré nevedia plniť požiadavky na psychiku a moderný študentský domov. Myšlienkou návrhu bolo vytvoriť účelné ale aj prekvapivé bohaté priestorové a hmotové, vnútorné a vonkajšie prostredie a štandard pre život vysokoškolákov. Najmä v tom novom architektonickom, prevádzkovom a dispozičnom ponímaní bola podstata prínosu tohoto projektu chválená aj mnohými architektmi.

Architekt Marcinka dostal koncom šesťdesiatych rokov prvú cenu v súťaži na urbanistické riešenie Areálu Slovenskej akadémie vied v Bratislave na Patronke spolu s rozširovaním o výstavbu ďalších nových výskumných ústavov. To vytvorilo na ďalších desať rokov významnú časť jeho práce.

Pre areál navrhol jasný koncept vytvorenia systému. Riešil dopravný okruh okolo areálu s napojením a parkoviskami pri každom ústave. Prevádzku peších umiestnil do stredu areálu, ako aj hlavné podzemné vedenie inžinierskych sietí v priechodnom kolektore. Kolektor pre všetky inžinierske siete bol realizovaný ako prvý vo vtedajšom Československu. Vyriešil tak vtedy najdôležitejší problém pre areál. Pre budovy výskumných ústavov navrhol systém univerzálnych vertikálnych a horizontálnych rozvodov médií, umožňujúci voľné napájanie až po spotrebiče v laboratóriách. Riešil univerzálny modul umožňujúci prestaviteľnosť priečok, nábytku a dlhodobú premenyschopnosť priestorov laboratórií a pracovní vedeckých pracovníkov.

Virologický ústav riešil v spolupráci s jeho riaditeľom, vynikajúcim odborníkom akademikom Blaškovičom, predsedom svetovej virologickej spoločnosti, ktorý ho vyslal aj do švajčiarskej Ženevy a Bazileja na prehliadku podobných výskumných pracovísk.

Ústav technickej kybernetiky s centrálnym výpočtovým strediskom ako terminálom pre Akadémiu vied riešil v dobe minulého režimu, keď sa ešte kybernetika u nás v najvyšších postoch štátu klasifikovala ako buržoázna pveda. Už počas realizácie budovy z pražskej Akadémie vied chceli projekty a vybudovať takú istú budovu aj u nich v Libni – Kobylisích.

Novátorsky riešil budovu personálnych bytov a penzionátu stážistov pre SAV systémom voľných priestorov rôznych veľkostí. Toto umožňovalo členenie priečkami podľa potreby bytov umožňujúcich v štvorcovej sieti veľkú variabilitu počiatočných potrieb užívateľov, tak aj v priebehu života rodín a životnosti stavby. Terasovite ustupujúca hĺbka podlaží a hmôt komplexu vytvárala rôzne plošné veľkosti bytov s loggiami aj ich variabilné prepájanie.

Navrhol celý rad budov výskumných ústavov a hospodársko technických zariadení areálu a ústavov SAV a pre priemysel Výskumný ústav drevársky a Výskumný ústav papiera a celulózy.

Architekt Marcinka napriek rôznym skúsenostiam so stálymi zmenami funkcionárov Akadémie vied aj na investičnom úseku a s dodávateľmi realizácie vyjadril dobrý pocit z toho, čo urobil za tie roky práce pre sféru výskumu a vývoja, že prispel svojou troškou pre materiálnu základňu a dlhodobú úžitkovosť budov ktoré sa postavili aj to všetko ostatné, pre službu tak významnej sféry práce vedy, výskumu a vývoja, ktoré sa stali dôležitými až rozhodujúcimi pre civilizačný pokrok spoločnosti.

Keď sa v šesťdesiatych rokoch založilo Združenie projektových ateliérov po kritike veľkých ťažkopádnych byrokratických projektových ústavov, v ktorých bola takmer polovica pracovníkov administratívneho a riadiaceho aparátu architekt Marcinka tam nastúpil projektovať medzi prvými za architektom Svetkom a po čase založil jeden z projektových ateliérov. Združenie malo za cieľ vytvárať vhodnú pracovnú klímu pre tvorivú projektovú činnosť, osobnú zodpovednosť za kvalitu urobenej práce, zabezpečovať operatívne konanie projektového procesu a potrebnú pohotovú ponuku investorom.

Integrácia sa stala v sedemdesiatych rokoch 20. storočia akýmsi svetovým hitom v architektúre a výstavbe postupne vo všetkých západných krajinách. Namiesto stavania priestorov a stavieb pre jeden účel nastal trend spájania prevádzok a zariadení s viacúčelovým využívaním. Vyplynulo to z tlaku najmä platiteľov daní aby spoločnosť nestavala duplicity. Architekt Marcinka videl v integrácii výhodu, že nie v ochudobňovaní stavieb, ale v budovaní rozumnej siete občianskych zariadení sú zdroje efektívnosti. Nastúpil na rozbehnutý systém vo svete, vytvoril tím odborníkov z celej ČSR a rozbehol integráciu a združovanie aj u nás. Výhodiskom tomu slúžil aj o desať rokov skôr riešený rozbor a návrh školskej siete na Slovensku, ktorý sa urobil pod jeho vedením už začiatkom šesťdesiatych rokov na Ústave pre vývoj a projektovanie školských a kultúrnych stavieb. I keď to spočiatku išlo v tých podmienkach dosť ťažkopádne, neskôr a dnes už samozrejme sa pri každej pripravovanej investícii rozhoduje aj u nás o polyfunkčnosti, združovaní a integrovaní prevádzok, prinášajúcu celkovú výhodnosť zvýšenia najmä tiež dlhohodej úžitkovosti v investíciách, architektúre a stavebných dielach.

Architekt Marcinka bol pri zakladaní Ústavu pre vývoj a projektovanie školských a kultúrnych stavieb v Prahe a v Bratislave.

S profesorom Karfikom a docentkou Karfikovou urobil knihu Nové smery vo výstavbe škôl, ktorú vydalo Vydavateľstvo Slovenského fondu výtvarných umení. (1963)

Spolu s vedením vývoja Generálneho riaditeľstva pozemného staviteľstva na Slovensku a so svojimi spolupracovníkmi vypracoval koncepciu stavebného súboru bratislavského univerzálneho montovaného systému BAUMS z ľahkých kovových prvkov pre rýchlu výstavbu škôl a ďalších občianskych stavieb.

V 60-tych rokoch bol členom školskej komisie Zväzu architektov ČSR v Prahe a v posudzovacej komisii ministerstva školstva a kultúry ČSR, kam často cestoval na zasadnutia aj s profesorom Karfíkom, ktorý tam bol tiež členom. V istom čase bol zvolený aj do Slovenského ústredného výboru Zväzu architektov, predsedníctva a koordinačného výboru českého a slovenského Zväzu. Keď sa v ťažkých rokoch pod nátlakmi v spoločnosti aj v spoločnosti architektov lámali charaktery, zachoval si vždy čistý štít. Aj vtedy presadzoval pravdu a spravodlivosť, hodnoty a nie záujmy.

Spolu s výbornými českými a slovenskými architektmi zakladal Blok architektov a výtvarníkov v Prahe a v Bratislave začiatkom deväťdesiatych rokov.

Od Divadla vo Zvolene, ktoré architekt Marcinka riešil aj so svojimi spolupracovníkmi, dostal po desiatich rokoch prevádzky novej budovy divadla plaketu s poďakovaním a prejavom spokojnosti za dobré riešenie. Rad slovenských najlepších hercov a niekoľko aj zahraničných vyjadrilo obsahovému, priestorovému a prevádzkovému riešeniu divadla pochvalu.

V roku 1993 na návrh odborníkov architektov bol poverený najvyššími predstaviteľmi štátu vypracovať mimoriadne významnú úlohu - návrh obnovy a rekonštrukcie barokovo-rokokového Grassalkovichovho paláca na Hodžovom námestí v Bratislave pre stále sídlo prezidenta slovenskej republiky. Za tieto návrhy budovy, interiérov, exteriérov a starostlivosť pri realizácii mu udelil Cenu Blok architektov a výtvarníkov.

Spolok architektov Slovenska udelil architektovi Marcinkovi v roku 2005 Bellušovu cenu za významné celoživotné dielo v oblasti architektúry.

Architekt Marián Marcinka má veľa priateľov, veľa, veľa známych, najmä tiež architektov aj členov Spolku architektov, Komory architektov, Fakulty architektúry v Bratislave na ktorej vyštudoval, v Bloku architektov a výtvarníkov a veľa priateľov aj v Čechách.

Pre spoločnosť a architektúru je prínosom podľa jeho návrhov realizovaných cca 60 budov, komplexov, interiérov, dizajnu a návrhov rekonštrukcií obnovy architektonického dedičstva a ďalších viac ako cca 130 návrhov, štúdií, projektov, koncepcných prác rôznych architektonických úloh, článkov v architektonických časopisoch aj celý rad ďalších materiálov o ktoré si požiadali aj riadiace a ústredné orgány. Zúčastnil sa vyše dvadsiatich architektonických súťaží mnohokrát s popredným umiestnením. Jeho architektonická tvorba sa vyznačuje čistotou riešenia urbanizmu, kvalitou prevádzky a dispozície v riešení budov, súladom racionálnej dôkladnosti s výtvarnou uvoľnenosťou. Architekt Marcinka bol dlhoročným vedúcim architektonických skupín, ateliérov, istý čas aj riaditeľom Ústavu pre vývoj a projektovanie školských a kultúrnych stavieb. Presadzoval komplexné chápanie urbanizmu s budovami a ich okolím, zeleňou, malou architektúrou, interiérom a dizajnom. Zdôrazňoval jednotu v mnohosti, polyfunkčnosť, združovanie a integráciu, univerzálnosť priestorov, budov a komplexov, ktoré vedia mať väčšiu stabilitu a dlhodobú úžitkovosť vďaka svojej diverzite a rôznorodosti. Vyjadroval obdiv ku kráse škandinávskej a švajčiarskej architektúry, ktoré poznal osobnými návštevami týchto krajín. Bol zapálený za pravdu a spravodlivosť, za slobodu, demokraciu a pokrok v architektonickej tvorbe a v spoločenskom živote. Inžinierovi architektovi Mariánovi Marcinkovi patrí vďaka za to veľké architektonické a kultúrne dielo.